

RAPPORT

13/2016
ISBN 978-82-7492-335-5
ISSN 1890-5226

REGULERINGSPLAN FOR TAMOK FJELLBYGD, BALSFJORD KOMMUNE:

Konsekvensutredning for tema reindrift

Reinmerking i Vassdalen. <http://www.istorfjord.com/folketallet-fordobles.5781364-184600.html>

Forfattere:
Inge Even Danielsen og Jan Åge Riseth

PROSJEKTNAMN: KU for Tamok

Prosjektnr.: 41

OPPDRAGSGIVER(E): Tamok AS

Oppdragsgivers ref.:

Dokumentnr.:

Dokumenttype:

Status: Offentlig

ISBN: 978-82-7492-335-5

ISSN: 1890-5226

Ant. Sider: 31

Prosjektleder: Jan Åge Riseth

Dato: 26.05.2016

FORFATTER (E): Inge Even Danielsen og Jan Åge Riseth

TITTEL: Reguleringsplan for Tamok Fjellbygd. Konsekvensutredning for tema reindrift

Resymé / Summary:

På bakgrunn av oppdrag fra Tamok AS, har vi gjennomført en konsekvensutredning for temaet reindrift i forbindelse med reguleringsplan for Tamok Fjellbygd i Balsfjord kommune. Tamok AS planlegger utbygging av et område for turisme- og friluftsmål i område satt av for dette i kommuneplan for Balsfjord kommune. Planområdet på 1,3 km² dekker ei dalside fra elva i dalbotnen til området omkring skoggrensa. Det omfatter i hovedsak hytteområder, både til salg og utleie, heisområder og løypetraser, men også kafé/diverse servicebygg. I første omgang planlegges det inntil 48 hytter. Dette kan i løpet av 20-30 år øke med inntil 300 boenheter. Primært tar utbyggingen sikte på vinterturisme, men hytter som selges vil også kunne brukes året rundt.

Omfanget av influensområdet vil i utgangspunktet kunne bli svært så forskjellig i størrelse om gjennomflytting på våren lar seg gjøre eller ikke, og om det er mulig å kanalisere ferdsel fra folk som bruker Tamok fjellgrend til områder som ikke er sårbare for reindriften i Könkämä i det tidsrom som samebyen bruker Tamokdalen. Hvis gjennomflytting og styring av ferdsel fra folk lar seg gjennomføre, vil influensområdet bli relativt lite sammenlignet med hva det vil kunne bli ved at gjennomflytting ikke lar seg gjennomføre og at ferdsel fra folk fører til redusert bruk av Tamokdalen. Om gjennomflytting ikke lar seg gjennomføre uten tiltak vil man måtte inn med egnet infrastruktur for å kunne passere gjennom Tamok fjellgrend.

Flyttlei kan påvirkes av tiltaket. Sperring av flyttlei er ikke tiltatt, og reindriftsloven pålegger at ny flyttlei i så fall skal åpnes og at denne skal godkjennes av LMD. Vi legger til grunn at avbøtende tiltak skal kunne sikre gjennomflytting ved bruk av eksisterende flyttlei. Støttegjerde vil koste omtrent det samme som permanente gjerder, anslagsvis 70 kr. eks. mva. pr. løpemeter. Om gjennomflytting ikke lar seg gjøre, vil konsekvensene av inngrepet kunne bli meget store. Det vil da være behov oppbygging og bruk av permanent gjerde og lastebiltransport. Med utgangspunkt i 1500 rein har vi kalkulert de faste kostnadene til 99.000 kr. eks. mva. og de årlige transportkostnadene til 37.500-45.000 kr. eks. mva.

Det foreslås tre typer avbøtende tiltak; justeringer i reguleringsplanen, supplerende infrastruktur samt avtaler om bruk og oppfølgende tiltak. Forutsatt at de foreslåtte avbøtende tiltak gjennomføres som skissert, kan denne etableringen gjennomføres med en relativt begrenset effekt på reinflyttingen vår og høst.

Emneord: konsekvensutredning, område for turisme og friluftsmål, flyttlei, infrastruktur

Noter:

UTGIVER: Norut, P.O. BOX 6434, N-9294 Tromsø, Norway

FORORD

Oppdraget er et samarbeidsprosjekt mellom reieier Inge Even Danielsen og Norut. Vi takker for oppdraget og velvillig bistand fra oppdragsgiver, Balsfjord kommune, K nk m  sameby og familien Blind ved Anne Nesbakken under gjennomføringen.

Brekkebygd/ Narvik, 26.05.2016

Inge Even Danielsen (sign.) og Jan  ge Riseth

A handwritten signature in blue ink that reads "Jan  ge Riseth". The signature is written in a cursive style with a small circle above the letter 'e' in "Riseth".

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.SAMMENDRAG.....	4
2.INNLEDNING.....	6
3. DAGENS SITUASJON.....	10
3.1 Reindrift og naturinngrep.....	10
3.1.1 Reinens beitebruk.....	10
3.1.2 Inngrepseffekter.....	10
3.2 Könkämä sameby.....	11
3.2.1 Generelt.....	11
3.2.2 Landskap og tilpasningssituasjon	14
3.2.3 Flyttleier.....	16
4. METODIKK.....	16
4.1.Beregning av tapt beite og beiteverdi.....	16
4.2 Konsekvensutredning.....	18
4.3 Analysemetode	18
4.4 Mandatet.....	19
4.4.1 Tolkning av mandatet.....	19
4.4.2 Plan- og Influensområdet.....	20
5. VIRKNINGER AV TILTAKET.....	22
5.0 Nullalternativet.....	22
5.1 Utbyggingsalternativet.....	22
5.2 Direkte virkninger.....	25
5.2.1 Beitetap.....	25
5.2.2 Sperring av flyttlei/Utflyttingsproblemer.....	25
5.3 Indirekte og kumulative virkninger.....	26
5.3.1 Indirekte virkninger	26
5.3.2 Kumulative virkninger.....	27
5.4 Oppsummering av virkninger.....	29
6. FORSLAG TIL AVBØTENDE TILTAK.....	29
6.1 Justering av reguleringsplanen.....	29
6.2 Supplerende/alternativ infrastruktur.....	29
6.3 Avtaler og informasjon.....	29
7. KONKLUSJON.....	30
8. REFERANSER.....	30

1. SAMMENDRAG

På bakgrunn av oppdrag fra Tamok AS, har vi gjennomført en konsekvensutredning for temaet reindrift i forbindelse med reguleringsplan for Tamok Fjellbygd i Balsfjord kommune. Tamok AS planlegger utbygging av et område for turisme- og friluftsmål i område satt av for dette i kommuneplan for Balsfjord kommune. Tamokdalen er utpekt som strategisk satsingsområde for turisme, ikke minst for vinterturisme i henhold til Balsfjord kommunes kommuneplan av 2011 og også i kommunens strategiske næringsplaner, senest 2016, hvor forliggende forslag legger opp til bl.a. å støtte opp om skiturisme og andre vinteropplevelser.

Reguleringsplan for Tamok fjellbygd skal følge forskrift om konsekvensutredning FOR-2014-12-19-1726. Kravet er hjemlet i forskriftens § 3 bokstav c, jfr. vedlegg II pkt. 12 og vedlegg III pkt. g. I hht. forskriftens § 5, første ledd, stilles det imidlertid ikke krav om at det skal utarbeides planprogram ved oppstart av planarbeidet. Forskriftens vedlegg IV, pkt. b legger også til grunn at hvor reindriftsinteresser berøres skal de samlede virkningene av planer og tiltak innenfor det aktuelle reinbeitedistriktet vurderes.

Rapporten bygger på befaring i planområdet sammen med tiltakshaver og møter med tiltakshaver og et felles møte mellom Könkämä sameby og Balsfjord kommune 29.2.2016. I tillegg bygger rapporten på skriftlig materiale og nettbasert materiale fra Reindriftsforvaltningen og Sametinget i Sverige, historisk dokumentasjon framskaffet av familien Blind, møtebøker og dokumenter i forbindelse med arealdelen av kommuneplanen for Balsfjord, rapporter og korrespondanse i forbindelse med tidligere utbyggingssaker og arbeidet med ny reinbeitekonvensjon, samt annen relevant litteratur i henhold til referanseliste.

Balsfjord kommuneplans samfunns- og arealdel danner grunnlaget for hva som skal utredes. Det vesentligste ved mandatet er slik vi forstår det å vurdere de samla effektene av utbyggingen sett i lys av tidligere og planlagte inngrep og muligheter for avbøtende tiltak samt en kostnadsvurdering som gir grunnlag for å kunne velge et utbyggingalternativ hvor utbygging og reindrift kan tilpasse seg hverandre.

Rapporten går innledningsvis igjennom de uoversiktlige forholdene som er skapt av svenske og norske myndigheters ulike syn på og håndtering av svenske reindriftssamers bruk av og rettigheter til sine tradisjonelle områder på norsk territorium etter utløpet av reinbeitekonvensjonen av 1972 i 2005, og før ny konvensjon er trådt i kraft. Denne rapporten legger til grunn at reguleringssaken bør behandles på samme måte som om Könkämä samebys bruk av Markenesområdet var fullt ut anerkjent av norske myndigheter. Gjennomgang av historiske kilder viser samsvar mellom gamle flyttleier i Tamokdalen og de som er benyttet de siste årene.

Planområdet på 1,3 km² dekker ei dalside fra elva i dalbotnen til området omkring skoggrensa. Det omfatter i hovedsak hytteområder, både til salg og utleie, heisområder og løypetraséer, men også kafé/diverse servicebygg. I første omgang planlegges det inntil 48 hytter. Dette kan i løpet av 20-30 år øke med inntil 300 boenheter. Primært tar utbyggingen sikte på vinterturisme, men hytter som selges vil også kunne brukes året rundt.

Omfanget av influensområdet vil i utgangspunktet kunne bli svært så forskjellig i størrelse om gjennomflytting på våren lar seg gjøre eller ikke, og om det er mulig å kanalisere ferdsel fra folk som bruker Tamok fjellgrend til områder som ikke er sårbare for reindriften i Könkämä i det tidsrom som samebyen bruker Tamokdalen. Hvis gjennomflytting og styring av ferdsel fra folk lar seg gjennomføre, vil influensområdet bli relativt lite sammenlignet med hva det vil kunne bli ved at gjennomflytting ikke lar seg gjennomføre og at ferdsel fra folk fører til redusert bruk av Tamokdalen. Om så skjer at gjennomflytting ikke lar seg gjennomføre uten tiltak vil man måtte inn med egnet infrastruktur (overnattingshage med anlegg for opplasting på lastebil) eller hjelpegjerder for å kunne passere gjennom Tamok fjellgrend.

Tradisjonell beregningsmetodikk for beiteverdi er redegjort for, men ikke benyttet da vi anser usikkerheten omkring beitetap som for store. For å systematisere skjønnsmessige vurderinger av ikke-prissatte konsekvenser har vi brukt den såkalte konsekvensvifta definert av Statens Vegvesen. Beitetapene i plan – og influensområdet er ikke kalkulert som følge av usikkerhet. Ved videre utbygging og større aktivitetsnivå kan influensområdet øke som følge av mer omfattende forstyrrelser.

Flyttlei kan påvirkes av tiltaket. Dette gjelder de mulige problemer som kan oppstå ved flytting av rein gjennom området i forbindelse med flytting, spesielt, vår, men også tenkelig, om høsten. Sperring av flyttlei er ikke tiltatt, og reindriftsloven pålegger at ny flyttlei i så fall skal åpnes og at denne skal godkjennes av LMD. Vi legger til grunn at avbøtende tiltak skal kunne sikre gjennomflytting ved bruk av eksisterende flyttlei. Støttegjerde vil anslagsvis koste 70 kr. eks. mva. pr. løpemeter.

Dersom det ikke lar seg gjøre, vil konsekvensene av inngrepet kunne bli meget store. Alternativet vil i så fall være behov oppbygging og bruk av permanent gjerde og lastebiltransport. Med utgangspunkt i 1500 rein har vi kalkulert de faste kostnadene til 99.000 kr. eks. mva. og de årlige transportkostnadene til 37.500-45.000 kr. eks. mva.

Det forslås tre typer avbøtende tiltak; justeringer i reguleringsplanen, supplerende infrastruktur samt avtaler om bruk og oppfølgende tiltak. Disse tiltakene er nødvendige for å sikre kontrollert gjennomflytting ved gjennomføring av utbygging. Reguleringsplanen må sikre at flyttlei er fysisk åpen som område i den grad det er mulig i naturtilstand også innenfor regulert område. Om nødvendig kan støttegjerde på utsatte steder i tiltaksområdet sikre at flyttingen foregår mest mulig kontrollert. Avtale om bruk skal sikre at det ikke oppstår blokkering/forstyrrelse ved flytting/utflytting som ellers er unngåelig. Avtale om oppfølgende tiltak skal sikre at det er mulig å justere avtaler/vilkår dersom erfaring tilsier at tiltak ikke fungerer/ fungerer for dårlig.

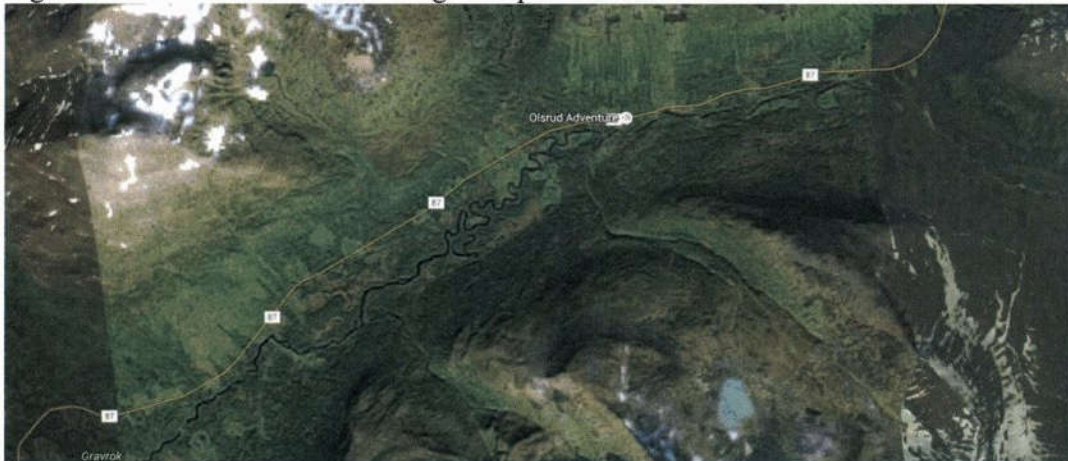
Forutsatt at gjennomflytting lar seg gjennomføre, vil de ekstra kostnadene i utgangspunktet bli små og begrense seg til eventuelle investeringer til støttegjerde. Under disse forutsetningene betyr tiltaket at det ikke påføres varig nye driftskostnader. Forutsatt at de forslåtte avbøtende tiltak gjennomføres som skissert, kan denne etableringen gjennomføres med en relativt begrenset effekt på reinflyttingen vår og høst.

2. INNLEDNING

På oppdrag fra Tamok AS, er vi bedt om å gjennomføre en konsekvensutredning for temaet reindrift i forbindelse med reguleringsplan for Tamok Fjellbygd i Balsfjord kommune. Oppdraget er utført som et samarbeid mellom reineier Inge Even Danielsen og Norut med Danielsen og seniorforsker Jan Åge Riseth som utøvende utredere. Tamok AS planlegger utbygging av et område for turisme og friluftsmål.

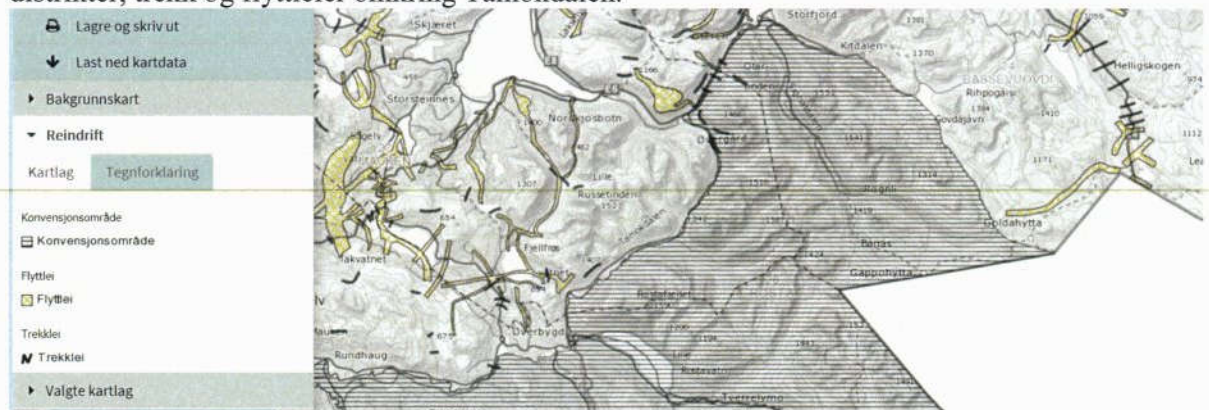
Rapporten bygger på møter og felles befarings i planområdet samt vår deltagelse i et møte mellom tiltakshaver, Könkämä sameby og Balsfjord kommune; alt gjennomført 29.2.2016. I tillegg bygger rapporten på skriftlig materiale og nettbasert materiale fra Reindriftsforvaltningen og Sametinget i Sverige, historisk dokumentasjon framskaffet av familien Blind, møtebøker og dokumenter i forbindelse med arealdelen av kommuneplanen for Balsfjord, rapporter og korrespondanse i forbindelse med tidligere utbyggingssaker og arbeidet med ny reinbeitekonvensjon, samt annen relevant litteratur i henhold til referanseliste.

Figur 1 er et oversiktsbilde fra Google Maps av den aktuelle delen av Tamokdalen.

Figur 1. Tamokdalen

Figurene 2 og 3 viser utsnitt av Landbruksdirektoratets offisielle reindriftskart lagt ut på reindriftsavdelings hjemmeside reindrift.no. Figur 2 er på overordnet nivå og framstiller distrikter, trekk og flyttleier omkring Tamokdalen.

Figur 2. Reindriftskart. 27 Mauken og 26 Rosta. www.reindrift.no

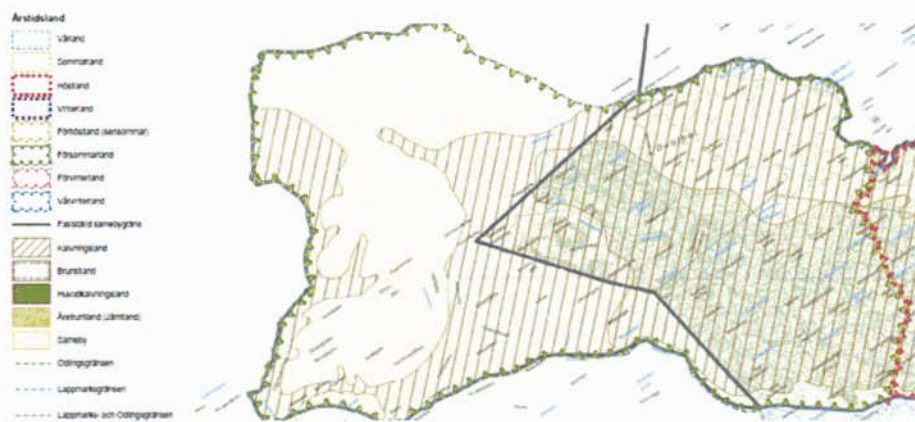
Figur 3 er fokusert på øvre deler av Tamokdalen og distrikt 26 Rosta og inkluderer også en framstilling av sesongbeiteområder.

Figur 3. Reindriftskart. Tamokdalen og 26 Rosta. www.reindrift.no

Disse to figurene viser at det er klar forskjell på hvordan sentralmyndighetene framstiller norske og svenske samers reindrift i Norge. Norske samers reindrift framstilles så fullstendig som det kartteknisk lar seg gjøre, med årstidsbeiter, flyttleier, anlegg og bruksområder. Svenske samers sommerbeiter på Norges territorium er bare skravert som konvensjonsområder uten noen mer detaljert angivelse av den konkrete bruken. Dette kartet har derfor begrenset informasjonsverdi når det gjelder svenske samer og samebyers bruk i området. Det framgår imidlertid at planområdet ligger innenfor konvensjonsområdet Rosta.

Sametinget i Sverige er tillagt ansvaret for reindriftsforvaltningen i Sverige og også kartfesting av svenske samebyers arealbruk. Sametingets hjemmeside sametinget.se viser videre til hjemmesider for de enkelte samebyer hvor det ligger kart som bl.a. viser årstidsbeitene for de enkelte samebyene. Könkämä samebys formelt anerkjente arealbruk i samsvar med reinbeitekonvensjonen av 1972 er angitt i figur 4. Mer detaljerte opplysninger om Könkämä samebys flyttleier og arealbruk er framkommet i saksbehandling og korrespondanse og vil bli referert i utredningens del 3.

Figur 4. Årstidsbeiter i Könkämä sameby

http://ftp.sametinget.se/webb/sameby/ars/101_konkama_arstid

Av figur 4 går det fram at dalsidene bl.a. på øst og nordsidene av Rostadalen, Tamokdalen med sidedalene Vassdalen og Postdalen samt Signaldalen er kalvingsområder. Alt beiteland på norsk side er dessuten klassifisert som forsommerland og trivselsland¹. Samebyen foretar kalvemerking i Vassdalen mellom Signaldalen og Tamokdalen.²

Reinbeitekonvensjonen av 1972 utløp 1.mai 2002, men ble forlenget med tre år til 1.mai 2005. Ett forslag til ny konvensjon ble lagt fram av en felles kommisjon i 2001. Det foreligger et signert forslag fra forhandlingsutvalgene som fram til 2009 forhandlet om ny reinbeitekonvensjon mellom Norge og Sverige, men dette er ikke ratifisert av nasjonalstatene. Selv om nasjonalstatene har signalisert at det er en prioritert oppgave å få på plass ny reinbeitekonvensjon er det pr. i dag knyttet usikkerhet til når ny reinbeitekonvensjon kan komme på plass. Myndighetene i Norge og Sverige har inntatt en svært så forskjellig strategi i mangel på reinbeitekonvensjon som skal forvalte den grenseoverskridende reindriften ved at Norge har vedtatt å forlenge konvensjonen av 1972 ut over 1.mai 2005 ved å vedta den såkalte reinbeiteloven,³ mens Sverige ikke ønsket å forlenge denne og at det er Lappekodisillen av 1751 som gjelder.

Forslaget til ny konvensjon innebærer at Könkämä sameby får utvidet sitt sommerbeiteområde i Norge til å omfatte Markenesområdet; området mellom Øvergård, Nordkjosbotn, E6, Storvatnet, Andorvatnet, Fjellfroskvatnet og Rv 87 gjennom Tamokdalen med Markenesdalen og Kjusakdalen som sentrale dalfører (se kart i figurene 7 og 9 senere).

En siida (driftsgruppe) i Könkämä har noen av de siste årene flyttet inn i Markenesområdet i samsvar med konvensjonsforslaget. Dette har vært omstridt. Våren 2011 vedtok Områdestyret for reindriften i Troms pålegg om utflytting av rein fra området med trussel om tvangsutdriving dersom pålegget ikke ble etterkommet.⁴ Våren 2012 påla politiet etter anmodning fra reindriftsagronomen reieiere fra Könkämä sameby å stanse innflytting til Markenes. Hålogaland lagmannsrett avsa i 2013 dom for at reinbeitingen i Markenesområdet ikke var straffbar og at politiets pålegg var ugyldig. I dommen heter det bl. a. at

«Reinbeitekonvensjonen av 1972 påvirker ikke de sedvanemessige rettigheter til reinbeite som reindriftsutøvere fra det ene landet har i det andre landet, jf. konvensjonens artikkel 8. Prøving av spørsmål om sedvanerettens omfang begrenses derfor ikke av konvensjonen, men skjer på grunnlag av privatretten i Norge om alders tids bruk.»

og ellers at

«[f]or lagmannsretten er det ikke nødvendig å ta stilling til anførselen om at Könkämä sameby har ervervet rettigheter i området gjennom alders tids bruk.»

¹ www.sametinget.se

² <http://www.istorfjord.com/folketallet-fordobles.5781364-184600.html>

³ Dette er blitt kritisert både av den tidligere svenske sjefsforhandleren (Norberg 2007) og av jurister (Skogvang, 2009, jfr. Hågvar, 2008)

⁴ http://www.reindriften.no/asset/2664/1/2664_1.pdf

Av forannevnte framgår det imidlertid at anførselen ikke er uten begrunnelse» (Rettens Gang, 2013:1420).

Vi leser dette slik at rettsvesenet i Norge er åpen for å si at Könkämä samebys bruk av Markenesområdet er rettmessig, men domstoler tar som kjent ikke stilling til mer enn det som strengt tatt er nødvendig for å avgjøre det stridsspørsmålet de er blitt forelagt.

Den planlagte utbyggingen berører flyttlei som anvendes ved inn- og utflytting til Markenesområdet. Som utredere legger vi til grunn at *regulerings-saken bør behandles på samme måte som om Könkämä samebys bruk av Markenesområdet skulle være fullt ut anerkjent av norske myndigheter.*

Den planlagte utbyggingen i regi av Tamok Fjellbygd er behandlet i Balsfjord kommunes arealdel av kommuneplanen. I det opprinnelige planforslaget var det foreslått flere nærings- og turistområder i Tamokdalen. Både Områdestyret for reindrift¹ og Fylkesmannen² framsatte innsigelser mot omfanget både av hensyn til reindrift og naturverninteresser³. Områdestyrets innsigelser ble imøtekommet av Balsfjord kommunestyre og flere planlagte utbygginger ble tatt ut av planen i sin helhet.⁴

Den opprinnelige planen til Tamok AS (FT6) omfattet utbygging på begge sider av dalen. I innsigelsen til Reindrifftsforvaltningen i Troms het det «FT6 kreves redusert i omfang og til bare å omfatte en side av dalen. Lite område nært Melkarskardet kreves tatt ut av planen» Både Reindrifftsforvaltningen og Fylkesmannen frafalt sine innsigelser da dette ble etterkommet av kommunestyret i møte 21.09.2011.

Reguleringsplanen som nå fremmes av utbygger, omfatter kun sørsiden av dalen.

¹ Møtebok Områdestyret for Troms 21.06.2011

² Fylkesmannen i Troms Brev av 7.7.2011 til Balsfjord kommune «Merknader og innsigelser til kommuneplanens arealdel for Balsfjord kommune 2011-2013»

³ Fylkesmannen

⁴ Balsfjord kommune Saksframlegg/Møtebok 2011/1-824/2011 Kommuneplanens arealdel -2.gangs behandling

3. DAGENS SITUASJON

3.1 Reindrift og naturinngrep

3.1.1 Reinens beitebruk

Det er en grunnleggende utfordring for all reindrift å ha tilstrekkelig tilgang til nødvendige beiteressurser, dvs. tilstrekkelig tilgjengelig beite til alle årstider. Værforhold og fenologi¹ varierer fra år til år. Det er derfor også nødvendig med beitearealer som gir rom for å ivareta denne variasjonen. I tillegg til de mest intensivt brukte områdene, er det også behov for områder som brukes år om annet når behov oppstår. Et driftsområdes totale beitekapasitet vil være betinget av beitebalansen mellom de ulike årstidsbeitene. En sesongmessig underdekning vil innebære redusert tilvekst eller avkastning i og med at redusert næringsopptak gjør dyrene dårligere i stand til å møte neste sesong. Det viktigste elementet i beitebalansen er årstidsbalansen mellom tilgjengelige vinterbeiter og barmarksbeiter. Disse to hovedsesongbeitene har ulike vekstmønstre og ulik dynamikk mellom rein og beite. Vinterbeitene bestemmer mulig flokkstørrelse, mens sommerbeitene bestemmer produksjonen (Klein, 1968).

3.1.2 Inngrepseffekter

Konkurrerende arealbruk har ført til økende fragmentering av beitelandet. Inngrepseffekter kan deles inn i direkte effekter, indirekte effekter og kumulative effekter (World Bank, 1997).

De direkte effektene ved naturinngrep omfatter som regel fysisk tap av land og forstyrrelse av dyr i nærheten av inngrepet. Det er utført mye forskning på effekten av direkte forstyrrelse av både rein og andre drøvtyggere. De fleste undersøkelsene viser at direkte forstyrrelser nær inngrep med påfølgende fluktreaksjoner gir små og kortvarige effekter på enkelt dyr (Se Vistnes, Nellemann & Strøm Bull, 2004).

Indirekte effekter omfatter unngåelseeffekter i lengre avstand enn der dyrene blir utsatt for direkte forstyrrelser. Adferdsstudier viser at dersom rein utsettes for kontinuerlige og langvarige forstyrrelser, at dyr som for eksempel stadig møter på trafikk vil bruke mer energi og få lavere kroppsvekt enn ueksponerte dyr. Dette vil særlig være kritisk om våren når dyra er i dårlig kondisjon og simler har stort energibehov (op.cit.).

Kumulative effekter er sumeffektene av tidligere og nåværende inngrep. Infrastrukturtiltak som hver for seg kan ha begrenset effekt vil til sammen føre til store akkumulerte effekter. Virkninger av "bit-for-bit" inngrep akkumuleres kvantitativt inntil man når terskler der virkningene kan gjøre kvalitative sprang. Dvs. et tilsynelatende begrenset inngrep under uheldige omstendigheter kan få uforholdsmessig store effekter. Effekten av et nytt inngrep vil således i stor grad være betinget av hvordan effektene det skaper samvirker med effektene av tidligere inngrep. Man kan derfor ikke vurdere hvert inngrep for seg. Inngrepene må ses i en sammenheng.

Permanente inngrep må derfor sees i et langsiktig perspektiv. Reindriften og reindriften har tålegrenser og den samlede effekten av mange inngrep har endret reindriften mange steder. Et reinbeitedistrikt med gode beiteforhold og god beitebalanse

¹ Variasjoner i årsrytmen, f.eks. tidlig/sein vår

fra naturens side, vil derfor generelt ha en større bufferevne overfor inngrep og forstyrrelser enn et mindre godt distrikt. Sett i et langtidsperspektiv er reindrifta kommet under et betydelig press fra andre arealbrukere (Danell, 2004; Riseth, 2002), særlig de siste tiårene. FNs utviklingsprogram (UNEP, 2001) angir i et trendscenario at dersom naturinngrepene fortsetter i samme tempo som nå, vil reindrifta få vanskeligheter med å overleve når vi ser noen tiår framover. I Norge er presset på reindriftsarealene påvist å være størst i sørsamisk område og for kystnære beiter (Vistnes & al., op. cit.). Som referert foran legger KU-forskriften også til grunn at de samlede effektene av planer og tiltak innenfor det enkelte reinbeitedistriktet skal vurderes.

Kumulative effekter kan være vanskelig å forutse rimelig presist. Vi anser at det kan være formålstjenlig å gå veien om å vurdere effekten på reindriftras fleksibilitet (Beach & Stammler, 2006). Konkret kan reduksjon av sommerbeitekapasiteten i første omgang synes å ha liten umiddelbar effekt i et distrikt som er klart begrenset av vinterbeitekapasiteten. Senere kan det imidlertid vise seg at nettopp dette inngrepet betyr at man mister tilpasningsevne gjennom at man hadde hatt behov for disse arealene fordi nye inngrep fordrer omlegginger i driftsmønsteret. I et slikt tilfelle vil det aktuelle distriktet i første omgang tape fleksibilitet, som i neste omgang gjør effekten av ett nytt inngrep større enn den ville blitt med opprinnelig fleksibilitet intakt.

3.2 Könkämä sameby

3.2.1 Generelt

Nåværende Könkämä sameby, som er Sveriges nordligste sameby og har sine vinterbeiter i Karesuandoområdet, har historisk hatt sine sommerbeiter i meget store deler av nåværende Troms fylke og hadde fortsatt det fram til den første norsk-svenske reinbeitekonvensjonen trådte i kraft i 1923. De mistet da tilgang til Kvaløya og Ringvassøya. Senere har både samfunnsutviklinga og begrensninger gjennom nye konvensjoner sterkt begrenset tilgangen til sommerbeiteområder i Norge. De mest omfattende begrensningene kom i reinbeitekonvensjonen av 1972. Etter denne har Könkämä sameby kun formell adgang til Rosta distrikt som ligger i Storfjord, Balsfjord og Målselv kommuner og er avgrenset av riksgrensen, Treriksøysa, Kitdalen, E6, Tamokdalen og Rostadalen. Ifølge hjemmesiden til Sametinget i Sverige¹ er dagens grunnleggende fakta om Könkämä sameby:

”Könkämä sameby är Sveriges nordligaste fjällsameby och ligger i Norrbottens län. Den gränsar både mot Norge och Finland. Samebyn har sina åretruntmarker i Kiruna kommun och sommarbetesmarker på norsk sida. Areal:4252 km². Vinterbetesmarker : Samebyn har sina vinterbetesmarker i Kiruna kommun. Antal renskötsel företag: Samebyn har 59 registrerade renskötsel företag. Högsta renantal: Det är länsstyrelsen i Norrbottens län som fastställer högsta tillåtna renantal. De fyra nordligaste samebyarna har ett gemensamt högsta renantal på 36 500 djur i vinterhjord.”

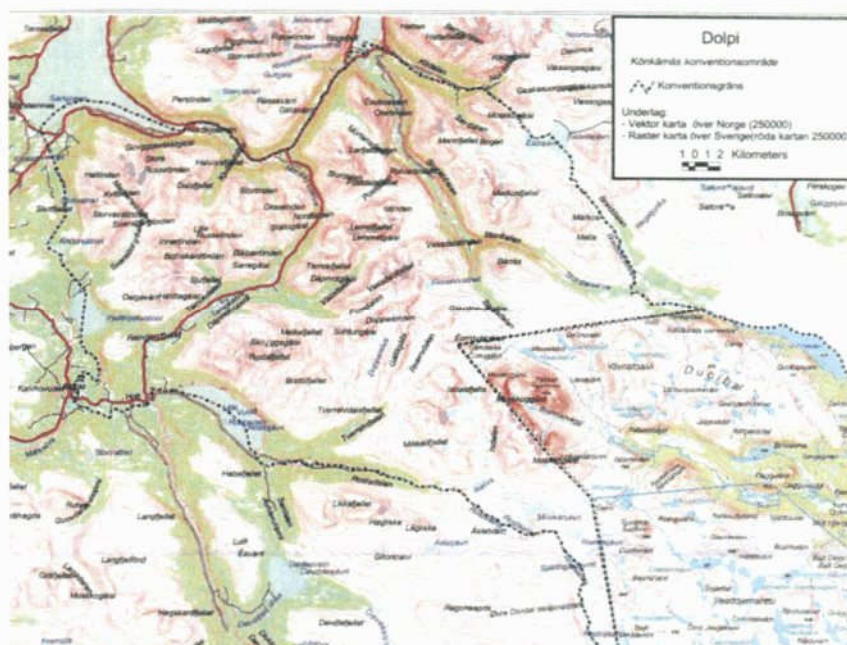
En uautorisert kilde angir:

¹ <https://www.sametinget.se/konkama>

området i bruk noen av de senere årene. Det foreslåtte utvidede konvensjonsområdet er vist som figur 7.

Figur 6. Kōnkämä samebys strategiske områder (fokus på norsk side) http://ftp.sametinget.se/webb/sameby/strat/101_konkama_strat

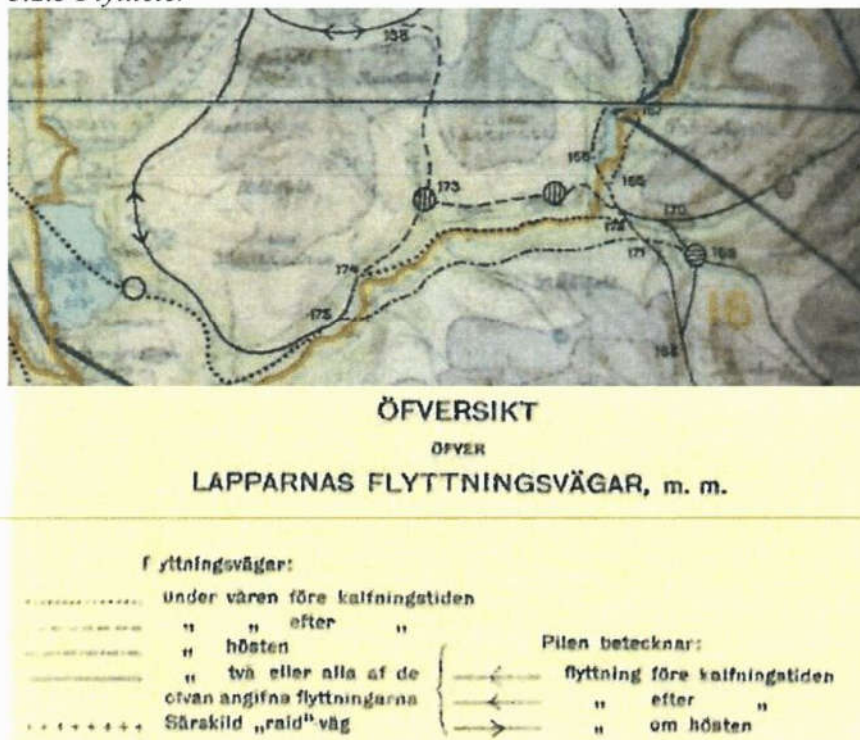
Figur 7. Kōnkämä samebys foreslåtte konvensjonsområde (Reinbeitekommissjonen, 2001b).

3.2.2 Landskap og tilpasningssituasjon

I reindriftssamisk landskapsforståelse har naturlige grenser og barrierer en sentral plass da det både gir begrensinger og åpner muligheter beite og driftsmessig. Professor Israel Ruong (1982) slo på generelt nivå fast at reindriften vil være en funksjon av landskapet. Vi kan utvide dette til å si at landskapsformene også er viktige i forhold reindriften tilpasningsevne til inngrep og forstyrrelser.

I en konkret analyse av Könkämä tar vi utgangspunkt i at sommerbeitene på norsk side av grensen er oppdelt av en rekke daler som Tverrelvdalen, Finndalen, Vassdalen, Postdalen og Mortensdalen. Landskapet er utpreget alpint med en høy andel impediment. Selv om hoveddalene Tamokdalen og Vassdalen er u-daler er landskapet likevel er preget av mange daler eller store deler av daler som kan betegnes som v-daler. Etter vår (utreders) oppfatning har dette både sine positive og negative sider beite- og driftsmessig. Beitemessig har det sine fordeler ved at reinen kan bevege seg raskt vertikalt opp og ned i terrenget og finne ønsket beite ikke langt fra luftingsområder når det er varmt, eller at den kan finne beite og ly for været ved kjølig vær i røytingsperioden. En ulempe ved et slikt landskap kan ofte være at attraktivt beiteland blir noe fragmentert og at effekten av driftsforstyrrelser blir større enn hva det vil bli om beiteområdene var sammenhengende. Hvis forstyrrelsene blir store nok, kan så skje at reinen trekker unna i dalens lengderetning og unnvikelsessonen blir større enn hva den ville ha vært om reinen hadde områder den kunne bruke på tvers av lengderetningen av dalen. Dette er noe som igjen kan gi fordeler rent driftsmessig om man skal foreta utdriving fra et område og som gjør at noen daler fremstår som lettsamlet så fremt at man ikke er avhengig å flytte på tvers av dalene.

3.2.3 Flyttleier

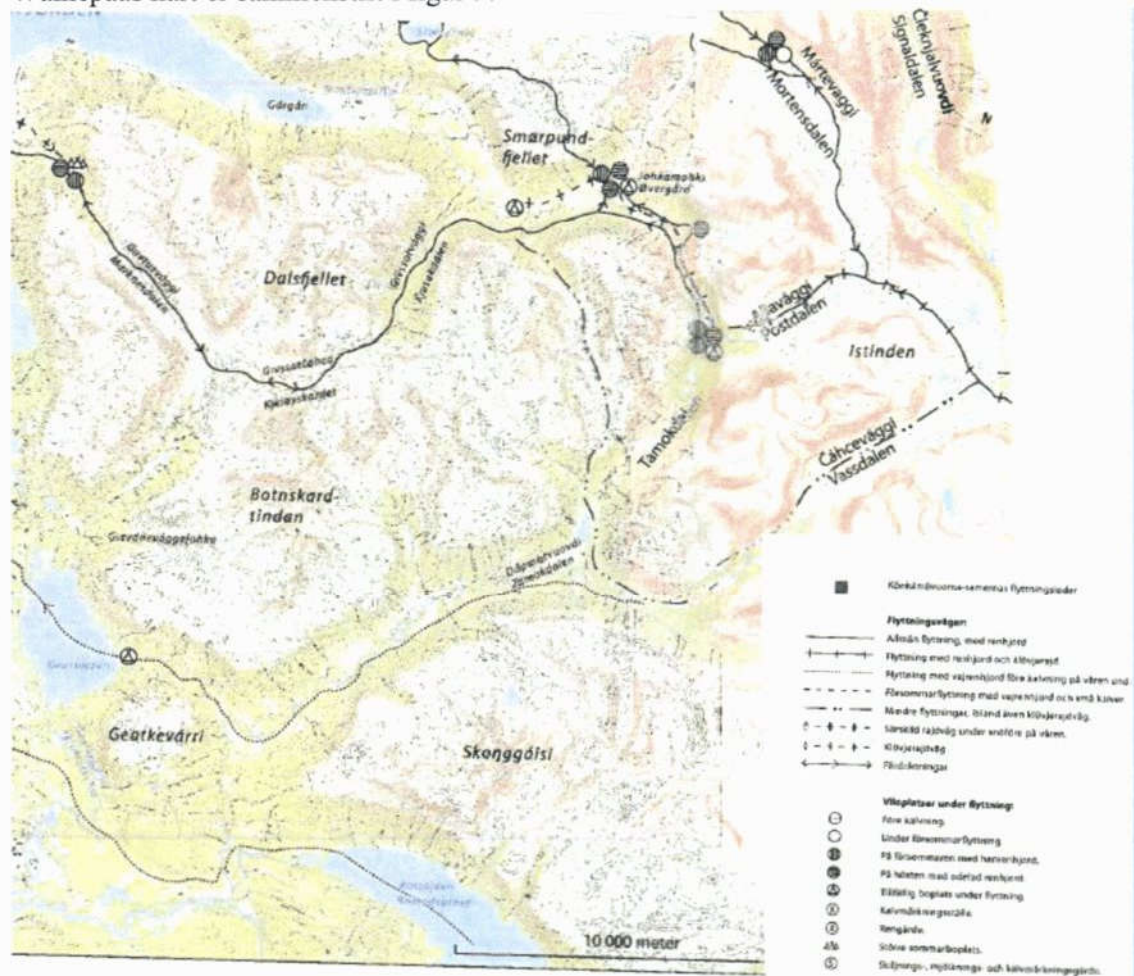

Figur 8. Reinbeitekommissjonen 1913 gjengitt av Hauglid (1991, I: XIV)

I forhold til det planlagte tiltaket er flyttleier spesielt relevant. Det finnes god dokumentasjon på historiske flyttleier, fra slutten av 1800-tallet (Blind, ca.1880) og tidlig på 1900-tallet, spesielt i forbindelse med den første reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige (Reinbeitekommissjonen, 1913; Reinbeitekonvensjonen, 1919.). I tillegg intervjuet Lars J Walkepää (2009) i perioden 1969 til 1976 ett trettittals eldre samer pluss at han senere foretok oppfølgende felt- og arkivstudier om flyttleiene brukt fram til 1960-tallet.

Den eldste kilden (Blind, ca.1880) viser flyttleier i begge dalsider i denne delen av Tamokdalen, uten at det er nærmere angitt når på året de brukes. Konvensjonskartet (Reinbeitekonvensjonen, 1919) viser sommerflyttingslei på nordsida av dalen og høstflyttingsvei på sørsida. Det samme er også beskrevet i konvensjonsteksten (Svensk förfatningssamling, 1919 nr. 895). Reinbeitekommissjonens kart (1913) gir en mer omfattende beskrivelse med (1) vårflyttlei før kalving i dalbunnen, (2) vårflyttlei etter kalving på nordsida av dalen og (3) høstflyttlei på sørsida av dalen.

Walkepääs kart er sammenstilt i figur 9.

I følge Walkepää synes flyttleia gjennom Postdalen og nord gjennom Tamokdalen til Øvergård og videre gjennom Kjusakdalen og Markenesdalen å ha vært en hovedflyttleie for flytting til og fra Sverige og ut til øyer og halvøyer ved kysten. Den kanskje mest relevante flyttleia i forhold til denne utbyggingssaken er vårflyttleia for simleflokken benytta før kalving, se nedenfor midten i figur 8. Det var vanlig å flytte inn i Norge de første dagene av mai. I Walkepääs beskrivelse av denne flyttleia inngår:

«via Vassdalens, Čáhchevággi, nedre del till Tamokdalen, Dápmotvuovdi, i höjd med gården Høyset. Herifrån gick flyttningsleden vidare nedströms Tamokdalens östra sida förbi gårderna Fossmo, Sæter, Fredheim, Tryggstad, Elverum och fram till Stormyra. Från Stormyra gick flyttningsleden västerut över Tamokelven och vidare genom dalsänkan mellom Reingjerdfjellet, Geatkevárri och Háhttagáisi, vidare över skardet, cáhca, och ned till Fjellfrøskvatnet, Geatkejávri och västerut längs denna sjö » (Walkepää 2009:259-261).

Utbygger (Aadne Olsrud og Arne Rydningen, pers. med.) opplyser i tilknytning til vår befarung at denne flyttleia er benyttet noen år i det siste når en gruppe fra Könkämä er flyttet inn til Markenes gjennom Tamokdalen før kalving. Omkring denne flyttleias innløp til Tamokdalen er det åpne myrer som fortsatt gjør flyttleia tilgjengelig. Nedover i selve Tamokdalen er det tilvokst med skog, men et nett av skogsbilveier gjør at den gamle flyttleia fortsatt kan brukes.

«Ved innflytting om våren er det kun forsvarlig å bruk flyttleie på sør/sør-øst siden av dalen pga rasfare i nord/nord-vestlig dalsider. På høsten brukes flyttleier og trekkeier på begge sider av dalen. Det er viktig å understreke at det naturlige trekket ikke må hindres i disse områdene. Hovedflokk kan drives etter en korridor, men streifdyr og småflokker som kommer opp av skogområder og daler og trekker etter hovedflokk kan bli stående i områdene pga barriereeffekt dersom det naturlige trekket hindres. Det vil innebære tap» (Blindfamilien, 2016).

På bakgrunn av kildene legger vi (utredet) til grunn at for flytting om våren før kalving er det flyttleia på sør/sør-østsida av dalen/dalbunnen som er relevant. Traséen har vært brukt de senere årene er den samme som både Walkepää (2009) og Reinbeitekommissjonen (1913) har beskrevet og tegnet inn på sine kart (figurene 8 og 9).

4. METODIKK

4.1 Beregning av tapt beite og beiteverdi

Vi har her brukt tradisjonell beregningsmetodikk utviklet av statskonsulent L. Villmo og beitekonsulent E. Lyftingsmo.

Vurdering av beitekapasitet

Reinbeitekapasiteten for et område sier noe om hvor stort reintall en kan ha innenfor et område uten at en reduserer beiteressursene (bæreevne). I det følgende vil det bli gitt en kort beskrivelse av parametre som inngår i beregningene av de ulike beitekapasitetene.

Bruttoavkastning (f.f.e) og bruttoavling: Den norsk-svenske reinbeitekommissjon i 1964 og 1965 foretok en undersøkelse på bruttoavkastningen og kjemisk analyse i føreheter av ulike plantesamfunn for bestemmelse av energi (føreheter), råprotein og mineralstoffer. Omregning til feitingsføreheter (f.f.e.) pr. arealenhet ble gjort ved hjelp av fordøyelseskoeffisienter. Ved hjelp av dette har en så kunnet uttrykke produksjonen i feitingsføreheter (f.f.e.) pr. arealenhet. Vi har valgt å kalle produksjonen i f.f.e. for bruttoavling.

Bruttoavling: For lavbeiter vil bruttoavling være avhengig av lavens dekning og lavens tykkelse. For å få et mål på dette har vi gradert dette etter prosent av arealet med tett lavdekning. For eksempel vil et lavbeite med en prosentandel tett lavdekning på 35-40 % ha en brutto avling på 35 f.f.e.

Utnyttingsgraden: Utnyttingsgraden av et beite har nær sammenheng med beiteverdien. Plantesamfunn med høy beiteverdi vil bli sterkere avbeitet enn plantesamfunn med låg beiteverdi. En har ved en rekke undersøkelser i ulike distrikter satt opp tabeller for gjennomsnittlige utnyttingsprosent for rein på de ulike vegetasjonstyper. Utnyttingsprosenten for de ulike beitetyper vil variere med årstiden og beiteperioden i området. Jo lengre beitetid jo større utnyttingsprosent. Vi må derfor ta hensyn til når og hvor lenge det kan være aktuelt å bruke området. Resultatet en kommer fram til ved å multiplisere bruttoavkastningen med utnyttingsprosenten er nettoavkastningen (Villmo, 1982).

Forbehov: Det diskuteres om man skal bruke føreheter eller tørrstoff når man skal regne ut hva en rein spiser pr.dag. Forskning viser at en gjennomsnittlig rein har et fôropptak på ca.3 kg tørrstoff pr. dag (Storeheier et al., 2003; Staaland og Hove, 2000). Dette tilsvarer ca. 3,75 kg tørrhøy med antatt fuktighet på 20%, (Tove Aa Utsi, pers. med.). Vi har valgt å holde oss til føreheter. En beregner et forbehov hos rein til gjennomsnitt for vinterperioden til 2,0 f.f.e og 3,0 f.f.e. pr. dyr pr. dag i barmarksperioden. For bruk i begge disse sesongene regner vi derfor et gjennomsnitt på 2,5 f.f.e. pr. dyr pr. dag.

Økonomisk beregning av beitetap: Ut fra tidligere arbeider vet vi at prisen pr føreheter f.f.e ligger i snitt fra 3-6 kr/f.f.e, avhengig av hvilken fôrtype man regner ut fra. Prisen på tørrhøy er ca.3 kr/kg. Hvis man regner 2 kg tørrhøy pr føreheter vil dette gi en pris på 6 kr/f.f.e. En rundball med surfôr på 700-800 kg regnes som 100 f.f.e. Prisen på denne vil normalt være rundt 300 kr. Dette gir en pris på 3 kr/f.f.e. Ved kjøp og bruk av rundball vil det i tillegg påløpe ganske store fraktkostnader. Prisen på reinfôr var vinteren 2016 ca. kr 5.50 kr/kg. Det tilsvarer omtrentlig en f.f.e. Alle priser er pr eks. mva. Som et snitt av dette, bruker vi derfor 6 kr/ f.f.e i de videre beregninger.

Alternativt kan beitetapet beregnes ut fra en formel for tapt produksjon på det antall rein som beitet kan vedlikeholde:

*Antall rein som det er kapasitet til * Produksjon pr. rein i vårflokk**
Produksjonspris

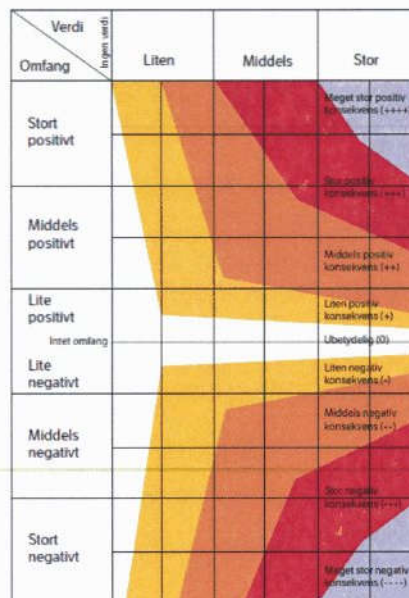
De to metodene har i andre utredninger gitt resultater som ligger rimelig nært hverandre om man regner på sesongbeiter. I denne utredninga går vi ikke inn på beitetapsberegning da vi finner at det strengt tatt ikke er påkrevd i forhold til de viktigste spørsmålene i denne saken.

4.2 Konsekvensutredning

Konsekvensutredninger er hjemlet i PBLs § 32-2 og skal gjennomføres i samsvar med Kommunal- og moderniseringsdepartementets forskrift om konsekvensutredninger.¹ Ved konsekvensutredninger er det standard prosedyre at det beskrives et nullalternativ som skal tjene som et sammenlikningsgrunnlag for utbyggingsalternativ(er). Håndboka for konsekvensutredninger fra Statens Vegvesen, som ofte brukes som mal for slike utredninger, sier at nullalternativet skal ta utgangspunkt i dagens situasjon og bl.a. skal inkludere alle relevante vedtatte planer med betydning for tiltaket (Vegdirektoratet, 2014). Nullalternativet skal i vårt tilfelle beskrive effektene for reindrifta gitt at utbyggingen som konsekvensutredes ikke iverksettes. Hensikten med dette alternativet er som det framgår av sitatet, at det skal finnes et sammenlikningsgrunnlag. Normalt er det påregnelig at det vil skje endringer i andre forhold som påvirker deltemaet (her: reindrift) som utredes. Det vil være vesentlig å kunne skille effekter av slike endringer fra endringer som skyldes selve tiltaket som er gjenstand for konsekvensutredning.

4.3 Analysemetode

For å systematisere skjønnsmessige vurderinger av ikke-prissatte konsekvenser ved konsekvensutredninger er det i Norge etablert en praksis hvor det er vanlig å bruke en skala som omfatter både positive og negative effekter. Den standarden man vanligvis refererer er den såkalte konsekvensvifte (Vegdirektoratet, 2014), se figur 11.

Figur 11. Konsekvensvifte (Vegdirektoratet, 2014:130)

¹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-12-19-1726>

Figuren er basert på at effekter kan være alt fra neglisjerbare (ubetydelige) til meget store, men både positive og negative slik at skalaen i alt får ni mulige konsekvenser som utfall, dvs. liten, middels, stor og meget stor punkter i begge retninger. Konsekvensen framkommer som et resultat av kombinasjon av de to dimensjonene verdi og omfang. Man angir en verdi av et område (f.eks. som reinbeite) og tenker seg at man multipliserer dette med omfang av inngrepet (hvor stort område influerer utbyggingen inn på) og får ut en konsekvens av beitetapet.

4.4 Mandatet

Balsfjord kommune har som planmyndighet lagt til grunn at reguleringsplan for Tamok fjellbygd skal følge forskrift om konsekvensutredning FOR-2014-12-19-1726. Kravet er hjemlet i forskriftens §3, bokstav c), jfr. vedlegg II pkt 12, etter samlet vurdering i henhold til vedlegg III definerer hva som er områder vesentlige virkninger for miljø og samfunn skal vurderes for. Det skal vurderes om planer kan få vesentlige virkninger etter tredje ledd dersom det er sannsynlig at planen vil kunne komme i konflikt med eller medføre; pkt a – q. Ved vurderingen av om en plan kan få vesentlige virkninger skal det ses hen til tiltakets størrelse, plassering eller egenskaper, samvirke med andre gjennomførte, vedtatte og planlagte tiltak, og virkningenes omfang, kompleksitet, varighet, frekvens og reversibilitet. Vesentlige virkninger defineres i pkt g, og vesentlige virkninger skal redegjøres for dersom tiltaket påvirker:

«utøvelsen av samiske utmarksnæringer, eller er lokalisert i reindriftens særverdiområder eller minimumsbeiter og vil kunne komme i konflikt med reindriftingsinteresser»

Foreliggende rapport tar utgangspunkt i følgende mandat som er drøftet med oppdragsgiver:

- (1) Antatte problemstillinger:
 - (a) Behov for å kartlegge reindriftens bruk av planområdet og influensområdet
 - (b) Spesielt sårbare område for reindrifta må avgrenses geografisk og tidsmessig
- (2) Krav til utredning -Virkning av planen –
 - (a) Hvordan vil regulering påvirke reindriftas bruk av området
 - (b) Anslag av eventuelt beitetap –
 - (c) Vurdere samla effekter av plan og tiltak innenfor området –
 - (d) Avbøtende tiltak skal vises, eksempelvis tiltak som sikrer flyttvei og tiltak som begrenser negative påvirkninger av reindrifta
 - (e) Det skal hvis relevant foretas beregninger som viser driftsmessige konsekvenser og kostnader ved avbøtende tiltak

4.4.1 Tolkning av mandatet

Vi kommenterer her vår forståelse av hovedpunktene i mandatet. Det vesentligste ved mandatet er slik vi forstår det å vurdere de samla effektene av utbyggingen ved holdt opp mot effekter for reindrifta samt å vurdere muligheter for avbøtende tiltak slik at utbygging og reindrift kan gis muligheter tilpasse seg hverandre på en mest mulig smidig måte. Vi unnlater som nevnt å beregne beitetap da usikkerheten omkring i hvilket omfang beiter går tapt, er relativt stor. Vi har valgt å fokusere på

gjennomflyttingsmuligheter og avbøtende tiltak som kan bidra til å avhjelpe potensielle problemer som skapes av utbyggingen.

4.4.2 Plan- og Influensområdet

Planområdet er et omtrent 1,3 km² stort område som dekker ei dalside fra elva i dalbotnen til området omkring skoggrensa. Det omfatter i hovedsak hytteområder, både til salg og utleie, heisområder og løypetraser, men også kafé/diverse servicebygg. I første omgang planlegges det inntil 48 hytter, men i følge utbygger har man ambisjoner om, i løpet av 20-30 år, å etablere inntil 300 boenheter avhengig av hvordan det utvikler seg (Arne Rydningen, pers. med.). Primært tar utbyggingen sikte på vinterturisme, men hytter som selges vil også kunne brukes året rundt.

Omfanget av influensområdet vil i utgangspunktet kunne bli svært så forskjellig i størrelse om gjennomflytting på våren lar seg gjøre eller ikke, og om det er mulig å kanalisere ferdsel fra folk som bruker Tamok fjellgrend til områder som ikke er sårbare for reindriften i Könkämä i det tidsrom som samebyen bruker Tamokdalen. Hvis gjennomflytting og styring av ferdsel fra folk lar seg gjennomføre vil influensområdet bli relativt lite sammenlignet med hva det vil kunne bli ved at gjennomflytting ikke lar seg gjennomføre og at ferdsel fra folk fører til redusert bruk av Tamokdalen. Om så skjer at gjennomflytting ikke lar seg gjennomføre uten tiltak vil man måtte inn med egnet infrastruktur (overnattingshage med anlegg for opplasting på lastebil) eller hjelpegjerder for å kunne passere gjennom Tamok fjellgrend.

For beiting vil vinteraktiviteter normalt ha liten betydning, men de kan skape problemer dersom rein som skulle være flyttet tilbake til vinterbeite er blitt hindret og går igjen i nærområdet. Som anført av Blindfamilien¹ skapte dette store problemer i perioden 2009-2013. Vår- og sommer aktiviteter som genereres fra bruk av hytter og servicefunksjoner vil måtte påregnes å ha unnvikelseeffekter ved at ferdsel fra hyttefolk opp mot og i fjellet ovenfor eller bortenfor utbyggingsområdet vil kunne føre til at rein reduserer bruken av influensområdet. Dette kan bli spesielt problematisk på våren når reinen beiter lavt i terrenget fordi det er der den kan finne grønt beite.

Vi har beregnet influensområdet til 3,5 km² forutsatt av at det lar seg gjøre å flytte gjennom Tamok fjellgrend etter at del 1. av utbygging har skjedd (se figur 12). Etter hvert som større deler av tiltaksområdet blir bygd ut, er det god grunn til å anta at influensområdet vil bli større ved at det blir flere "brukere" av nærområdet og deler av Tamokdalen. Den negative effekten av dette vil avhenge av antallet "brukere" i tid, frekvens av bruk og hvor stort område som tas i bruk. I et for reindriften "worst case" vil dette kunne få følger for de deler av dalføret som er attraktive for friluftaktiviteter. Hvis disse attraktive områdene ligger i nærhet av hverandre er det også sannsynlig at store deler av Tamokdalen vil kunne bli berørt. Det er også uunngåelig at desto flere hytter som blir realisert innen tiltaksområdet dess mer vil Tamok fjellgrend oppfattes som en barriere av reinen.

¹ E-mail fra Anne Nesbakken 11.05.2016

Figur 12. Plan- og influensområdet

Vi har da lagt til grunn at området mot nord, nordvest og nordøst avgrenses av Tamokdalen og utbyggingsområdet. Siden dette er et sommerbeiteområde for reindrifta, vil det interessante for denne utredninga være å vurdere om evt. sommerbruk fra hytteeiere/brukere av Tamok Fjellgrend vil forstyrre reindrifta. Dette da vinterbruk ikke forventes å forstyrre reindrifta forutsatt at gjennomflytting lar seg gjennomføre uten vesentlige problemer. Vi legger da til grunn at utfartsretningen fra hyttefeltet for sommerbruk vil være innover mot Mielkevájávri og at unnvikelsesretningen for rein vil være innover Melkeskaret med dalsider og elvefar som naturlige begrensninger. Om "tradisjonell" gjennomflytting ikke lar seg gjennomføre, vil det etter vår mening være å nødvendig å etablere mulighet til alternativ flytting gjennom området. Det vil si at reinen må transporteres gjennom tiltaksområdet med egnet transportmiddel.

5 VIRKNINGER AV TILTAKET

I dette kapitlet gir vi våre konkrete vurderinger av hovedpunktene i mandatet, mens de to påfølgende kapitlene fyller ut i forhold til avbøtende tiltak og kostnader.

5.0 Nullalternativet

Nullalternativet er som nevnt det utgangspunktet som konsekvensene av tiltaket skal vurderes mot; planområdet slik det framstår pr. dato.

Ingen utbygging av Tamok Fjellbygd. I og med at kommunen har vedtatt kommuneplanens arealdel som gir anledning til reguleringsplan for Tamok Fjellbygd og samtidig har etterkommet (minst to andre) innsigelser mot andre utbyggingsprosjekter i Tamokdalen vil det etter all sannsynlighet ikke komme andre tiltak i dette området da det også er sannsynlig at det vil inngå i fremtidig konsesjonsområde for Könkämä sameby. I det signerte forslaget til ny reinbeitekonvensjon kan konvensjonsteksten forstås dithen at konvensjonsområdene får en arealbeskyttelse som går utover det som vanligvis gjelder for reindriften i Norge. Det vises i den sammenheng til forslaget til ny reinbeitekonvensjon mellom Norge og Sverige som har en egen bestemmelse i områdeprotokollen § 48 om tiltak som vesentlig kan vanskeliggjøre reindriften i et beiteområde i henhold til protokollen og som har slik ordlyd:

”Om en nasjonal myndighet i det ene landet, innen konvensjonen om grenseoverskridende reindrift har trådt i kraft, har tillatt et tiltak som vesentlig kan vanskeliggjøre reindriften i et beiteområde i henhold til denne protokoll, skal det landet se til at behovet for reinbeite sikres for berørt reinbeitedistrikt eller sameby fra det andre landet”¹

Vi legger også til grunn at pågående klimaendringer mest sannsynlig vil fortsette, og sett i perspektiv over noen tiårs perspektiv vil det bety lengre barmarkssesong, forbusking av lågalpine områder, høyere skoggrense, vanskeligere overgangssesonger og mer usikre vintre. Dette nevnes fordi det influerer på reindriften fleksibilitet og tilpasningssituasjon og dermed kan få betydning for vurdering av de langsiktige effektene av inngrepssaker.

5.1 Utbyggingsalternativet

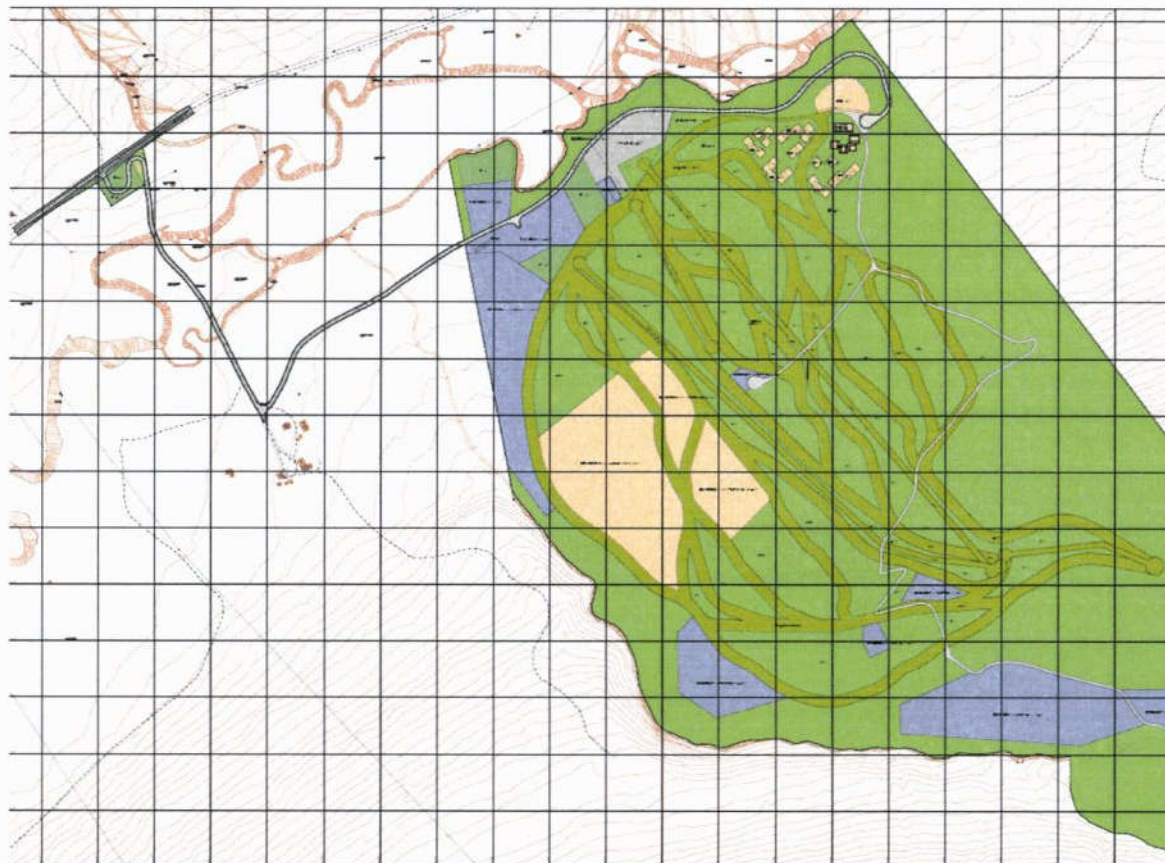
Utkast til reguleringsplanen er framstilt i figur 13.

Basert på erfaringsmessig kunnskap fra gården Olsrud, kommenterer utbygger, formulert av Arne Rydningen, forholdet mellom reindriften bruk og utbyggingen slik:

- Arealet som skal bebygges på kort og lang sikt innenfor reguleringsplan er i ubetydelig grad brukt som beiteland. Reinen oppholder seg ikke permanent innenfor dette området i vår/sommersesongen. Flyttlei er historisk beskrevet å gå vest for planområdet over gårdene Høiset og Olsrud (Blåbærfjellet) og opprinnelige planer om aktivitet her ble tatt ut ved godkjenning av arealplanen i 2011. Reineier Blind har de siste årene flyttet gjennom dalbunnen øst for Tamokelva tidlig om våren for å rekke fram til kalvingsområde i Akselfjellet. Reinen drives derfor raskt gjennom nedre del av området

¹ Referert i brev fra LMD av 17.02.2016 til Anne Nesbakken «Bekymringsmelding knyttet til arealplanprosesser i Balsfjord kommune»

på våren. Høyt tempo holdes også fordi topografien gjør at reinen lett kan spres seg og søke opp i høyden tilbake mot øst. Det er kun Blind som drive på denne måten som nok må sies å avvike fra historisk beskrevet flyttlei. På den annen side er dette å oppfatte som en flyttlei til sommerbeiteområde som ikke anses som beiteområde for Könkämä av norsk myndigheter. Denne senere form for flytting er kun blitt mulig pga inngrep som private gårds- og skogsbilveier, broer og skogsgater. Det har heller ikke vist seg å være en vesentlig hindring at det langs denne lei er oppført bygninger, skytebane, fotballbane, lysløyper mm. Området har vært aktivt brukt til idretts- og friluftsliv i flere tiår.

Figur 13. Utkast til reguleringsplanen (Fra Tamok AS)

- Omtalte flyttvei på våren går primært nede ved dalbunnen der arealet er lite egnet til bygging av hytter og bygg for permanent opphold pga flom. På denne flaten vil reguleringen kun åpne for opprusting av eksisterende tiltak, forbedring av veisystem og parkering, samt heisstasjon og lager som er aktuelle tiltak nær eksisterende grendehus.
- I skogbeltet vil det blir bygd hytter for utleie og salg, servicebygg, andre overnattingstilbud med mere. I første omgang er det plan om inntil 48 hytter, men reguleringsplan vil sette av områder for ytterligere hyttebygging og overnattingstilbud, servering og andre støttefunksjoner og infrastruktur. I dette området av reguleringsplanen finnes i dag flere plantefelt, skogsbilveier og et gammelt skiferbrudd. Det er tatt ut en god del virke, noe som har gitt et åpnere skoglandskap. Bonitet i dette området er middels- til lav- og uproduktiv lauvskog. Området har i generasjon vært brukt av gården til matauk som bær- og soppstaking samt litt jakt på småvilt. De siste

årene har området i økende grad vært benyttet til friluftsmål. Gjennom dette området vil det bli bygd 1-2 heiser (stol/T-krok for å frakte personer fra dalbunn opp til ca 600m). I nedre del av området vil det anlegges mindre barneskitrekk og lekearealer.

- Området over skoggrensen er i dag tilgjengelig via skogsbilvei. I nedre del av dette området vil endepunkt for heis(er) komme samt mindre varmestue/kafe.

Vi finner det påkrevet å kommentere utbyggers redegjørelse for nåværende og historisk bruk av flyttlei i første avsnitt. Vi anser at det er helt på det rene, som også vi har redegjort for foran, at den flyttleia som Blind siida har brukt de senere år, er svært veldokumentert både gjennom Walkepääs (2009) omfattende studier og Reinbeitekommissjonens (1913) framstilling. Tidligere bruk av flyttleier på nordsida av Tamokdalen endrer ikke dette. At reindriftssamene nå drar fordel av lokalbefolkningens bruk og skjøtsel gjennom at denne flyttleia etter om lag 50 års fravær av flytting fortsatt er åpen, vil vi for øvrig anse som en fordel for relasjonene mellom partene.

Könkämä sameby ved ordførende Nils Vasara-Hammare¹ har på utreders anmodning oversendt følgende kommentar til planen:

Planområdet för Tamok Fjellbygd, del av gnr 43, bnr 23 i Balsfjord kommune, är ett centralt och viktigt betesområde för Könkämä sameby. Genom Tamokdalen går en viktig flyttled som traditionellt nyttjats av Könkämä sameby. Området där Tamok Fjellbygd planeras har också sedan urminnes tid varit ett viktigt kärnområde för renskötseln i Könkämä sameby.

Enligt den plan som Tamok Fjellbygd presenterat är det i en första aktuellt att detaljreglera ett område på 1313,6 dekar med oppemot 50 stugenheter, 2 bostadstomter och en ny avkörningsväg från fylkesväg 87. I tillägg till detta ska grendehuset få ett nytt användningsområde, och ett nytt café ska anläggas uppe på höjden. Det framkommer också i planen för Tamok Fjellbygd att ifall den första fasen blir vällyckad så kommer ytterligare stugor att byggas inom det avsatta området FT 6. Då kan det även bli aktuellt med att anlägga en större hiss och en anläggning för övernattning, servering och uthyrningsverksamhet.

För Könkämä sameby innebär planerna här ovan en avsevärd olägenhet för renskötseln. Med över 50 stugor, skidanläggningar, caféer o dylikt kommer inte renar längre att kunna beta i detta område och i närheten av detta område. Dessutom kommer den planerade turistanläggningen Tamok Fjellbygd att skära av den flyttningsväg som går genom Tamokdalen till området Rostafjell och de södra och sydvästliga delarna av Marknesområdet som traditionellt nyttjas av könkämäsamerna. I praktiken medför projektet Tamok Fjellbygd att en stor del av Könkämä samebys bästa sommarbetesmark blir omöjlig att utnyttja för könkämäsamernas renar.

Vi konstaterer at samebyen påpeker to typer potensielle problemer, *tap av beiteland* i og ved utbyggingsområdet samt *sperring av flyttvei* både til Rostafjell og til Marknesområdet. Etter vår oppfatning er begge påpekningene relevante. Vår oppgave er for det første å vurdere omfang og alvorlighetsgrad av det første problemet og muligheter for forebygging og begrenning av det andre.

¹ E-mail fra Nils Vasara-Hammare til Jan Åge Riseth 11.05.2016

5.2 Direkte virkninger

De direkte virkningene av tiltaket er de som direkte følger av tiltaket, bl.a. at arealer bygges ned, men også direkte sperring av flyttlei.

5.2.1 Beitetap

Utbyggingsområdet utgjør ca. 1.3 km² direkte arealmessig inngrep i Rosta reinbeitedistrikt. Utbyggingsområdet og det området dette vil influere på har vi beregnet til totalt 3.5 km² forutsatt at gjennomflytting lar seg gjennomføre før kalving på våren. Vegetasjon- og naturtypene som berøres er vurdert til å ha stor verdi ut fra at samebyen ikke disponerer sommerbeiteområder som står i forhold til de øvrige årstidsbeitene. Vi forutsetter i det videre at hele utbyggingsområdet går tapt som beiteland og at bruken av et influensområde på 2,2 km² kan bli redusert som følge av etablering av Tamok fjellgrend. Hvorvidt dette vil skje avhenger av om det blir etablert en sommerbruk av det beskrevne influensområdet (se foran, bl.a. figur 12). Dette er for usikkert og det evt. beitetapet her, er ikke det som er kritisk for reindriften i forhold til det planlagte inngrepet. Om dette skulle oppstå som et problem, vil det være rom for å komme tilbake til det på et seinere stadium i saksgangen.

5.2.2 Sperring av flyttlei/ Utflyttingsproblemer

På møtet med Könkämä sameby 28.2.2016 ble det fremhevet at tiltaket ikke var ønskelig og at det var særlig problematisk ved at det ble å stenge flyttlei forbi gården Olsrud i Tamokdalen, noe som er gjentatt og utdypet i uttalelsen fra samebyen. Så vidt utrederne forstår har det blitt flyttet på begge sider av gården Olsrud nedstrøms i Tamokdalen om man ser flyttingene i et historisk perspektiv. Det går en flyttvei langs Blåbærfjellet og to flyttleier på sørsiden av elva.

Flyttveiene på sørsiden av elva kan karakteriseres som en nedre og øvre flyttvei, sistnevnte er mere en trekkroute enn en flyttvei. Den nedre følger i hovedsak dalbotnen langs myrdrag og i de senere år også skogsveier og den øvre går over Melkarfjellet / Melkaraksla i og over skoggrensen og videre på sørsiden Tverrelva i Melkarskaret og lia over skoggrensen av Middagsfjellet. Flyttveien etter dalbotnen er, etter hva vi kan forstå, stort sett benyttet under flytting til kalvingslandet¹ og den øvre er brukt, og brukes ved flytting etter at kalving har skjedd. Dette gjelder i begge retninger. Den gruppe i samebyen som har flyttet til områdene nord for Tamokdalen før kalving, har benyttet nedre flyttvei de år hvor det er flyttet langs bakken. Gruppen har passert elva ved Engvoll/ Elverumsveien. Flytting etter Tamokdalen betinger rask gjennomflytting da det ikke er egnet overnatting- eller beiteområde etter dalen på dette tidspunktet av året. Gruppen har også benyttet reintransportbil noen år, da ble reinen kjørt til Nordkjosbotn / Markenesdalen og sluppet der.

På høsten har reinen trukket over elva og til Rostafjellet. Da trekker reinen normalt etter hvert videre mot øst via Melkarskaret og delvis langs ruta som her er omtalt som øvre flyttlei. Tiltaket kan komme i konflikt med flyttvei nedstrøms etter Tamokdalen ved at det planlagt i område hvor reiene må ned i dalbunn av Tamokdalen for å kunne

¹ Som referert foran påpeker familien Blind at «ved innflytting om våren er det kun forsvarlig å bruk flyttlei på sør/sør-øst siden av dalen pga rasfare i nord/nord-vestlig dalsider.»

passere Tverrelva/Mielkejoka da elva da terrengets beskaffenhet umuliggjør annen passering av elva og videre flytting etter dalen.

Konflikten består i at deler av tiltaksområdet vil oppfattes som en barriere av reinen. Hvor stor barriereeffekten vil være, avhenger av plassering av de forskjellige komponenter i tiltaket og hvor håndterbar flokken som skal passere i en kontrollert gjennomflytting er. I denne sammenhengen kan også stolheisen oppfattes som en barriere såfremt den visuelt fremstår som et gjerde, eller om den avgir lyd under gitte vindforhold. Om flokken vegrer å la seg lede/drive forbi tiltaket vil også terrengets beskaffenhet, og det at du må ned over i terrenget for å passere Tverrelva/Mielkejohka, bidra til at reineiernes handlingsrom til å presse flokken i ønsket retning blir begrenset. Om man presser for hardt, kan det skje at flokken tar oppover i terrenget i stedet for ned i terrenget. Hvis så skjer, kan passering av strukturer som flokken oppfatter som barriere vanskeliggjøre flytting gjennom slike områder ytterligere, eller det kan bli umulig.

Utbygger har over redegjort for at områdene på sletta nært elva ikke er egnet til hytter og andre bygg på grunn av flom og har også nevnt muntlig at ved å avstå fra plassering av faste installasjoner her kan man bidra til at flytting gjennom området skal kunne forgå. Bl.a. har man flyttet planlagt oppstillingsplass for bobiler vekk fra flyttraséen. Fortrinnsvis burde en slik trasé være minst 100 m bred. Utbygger (Arne Rydningen, pers. med.) anslår at en trasé i noe varierende bredde fra 60-70 til 120 m skal kunne holdes åpen. Det opplyses også at ved flytting på tidlig vår (før kalving) er det is/snødekke på elva slik at traseen i praksis vil være 150-400 m til langt uti mai.

Om det viser seg nødvendig med midlertidig hjelpegjerde gjennom deler eller hele tiltaksområdet vil kostnadene ved dette være omtrent det samme som for permanente gjerder. Stolper kan antageligvis skaffes noe billigere enn stolper til gjerder som skal stå gjennom hele året, men lettmaterialer som vev eller annet plastmateriale er noe dyrere enn gjerder av stål. Mer eksakte priser på gjerder er det ikke mulig å anslå før man eventuelt har hentet inn tilbud fra tilbydere. Hvor mange meter gjerde det er behov for må vurderes etter at de deler av utbyggingen som kan være til hinder for gjennomflytting er utført. Vi (utreder) foreslår at avklaring av dette skjer i dialog med Könkämä sameby eller de aktuelle reineiere. Arbeidet med oppsetting og riving av lettgjerde vil antagelig dreie seg om 1 dagsverk pr.år, anslagsvis 1600 kr. pr. dagsverk.

5.3 Indirekte og kumulative virkninger

5.3.1 Indirekte virkninger

Vi har over forutsatt at flytting gjennom utbyggingsområdet lar seg gjennomføre uten vesentlige hindringer. Gitt at dette premisset holder vil de indirekte virkningene bare bli unnvikelsesatferd fra rein innover mot Rosta i et område på totalt ca. 3,5 km².

Dersom flyttingen ikke lar seg gjennomføre, vil adgang til betydelige deler av Markenesområdet bli sperret eller man må etablere alternativ flyttlei. Det mest nærliggende alternativet vil være transport med lastebil. Det vil kreve oppbygging av permanent gjerdeanlegg. Vi forutsetter da at det vil være mulig å etablere et arbeidsgjerde/ overmattingsgjerde i tilknytning til vinterbrøytet vei på egnet sted i Tamokdalen f.eks. ved Tamokvannet.

Kostnadene vil avhenge av hvor mange rein dette gjerdet skal kunne handtere. Om man tar utgangspunkt i 1500 rein vil man anslagsvis trenge 700 m med gjerdematerialer. Dette har en materialpris på ca. 35 kr pr meter eks. mva. Arbeidskostnader for å bygge gjerder ligger på ca. 35 kr pr meter eks. mva. Mer eksakte priser på gjerder er det ikke mulig å anslå før man eventuelt har hentet inn tilbud fra tilbydere. I tillegg vil det måtte etableres et mindre gjerde i egnet materiale til bruk under opplasting av den rein som skal transporteres. Tradisjonelt er slike opplastningsgjerder laget av grunder av trebord. Et slikt opplastningsgjerde vil anslagsvis koste 50 000. Det finnes også andre alternativer bl.a. transportable små arbeidsgjerder, men de er vesentlig dyrere. Selv det blir relativt kort transportavstand om det blir nødvendig å etablere opplastningsgjerder i forbindelse med flytting på våren så vil kostnadene til transport kunne bli 25-30 kr. pr.rein eks.mva da arbeidet med opplasting og lossing vil ta noe tid.

Regneeksempel for 1500 rein:

Faste kostnader:

Arbeidsgjerde/overnattingsgjerde: 700m * 70kr eks. mva /m	=49.000 kr. eks. mva
Opplastningsgjerde	50.000 kr. eks. mva
Sum	=99.000 kr. eks. mva

Årlige transportkostnader: 25-30 kr. pr.rein eks. mva* 1500rein =37.500-45.000 kr. eks.mva

Ved høyere reinntall blir kostnadene noe høyere p.g.a. behov for større arbeids/overnattingsgjerde og større transportkostnader.

5.3.2 Kumulative virkninger

I Tamokdalen har det de siste årene vært etablering av to virksomheter som representanter fra samebyen har oppfattet som negativt for reindriften og som de har forsøkt å få stanset med bakgrunn i at det er negativt for deres reindrift. Det er etablering av Camp Tamok og godkjenning av bruksendring for Postdalen geitseter i Tamokdalen, for etablering av nytt arealfeste med formål sommeroppstalling av polarhunder. Heretter omtales det som Geitsetra.

Camp Tamok er en opplevelsesbedrift som tilbyr tjenester rettet mot fritids- og turistformål. Camp Tamok tilbyr skreddersydde programmer for de som er interessert i tilbud de kan gi. De tilbyr mellom annet kjøring med hund og rein og overnatting i "naturen". Det ligger i sone avsatt med hensyn til reindriften. Hensynssonen er gjeldende i perioden 15. april-31.oktober. I denne perioden skal det ikke være hund innenfor hensynssonen, og ingen drift av næringsformål med formål turisme. Familien Blind forklarer¹ at de i perioden 2009 har hatt store tap på grunn av barriereeffekter av hunder i campen vår og høst, kombinert med rovdyr tap. Av vår gjennomgang av saksdokumentene forstår vi det slik at den grunnleggende årsaken til mye av disse problemene er at etableringen av Camp Tamok skjedde uten at Kōnkämä sameby var involvert på forhånd og at de tidsbegrensninger og vilkår for drift der som nå gjelder først er kommet i ettertid. Søkere bak ny festekontrakt på Geitesetra har fått festekontrakt og tillatelse til å drive ny næringsvirksomhet med sommeroppstalling av

¹ E-mail fra Anne Nesbakken 11.05.2016

polarhunder. Virksomheten skal foregå på 15 daa på det gamle seterområdet. Denne virksomheten er satt i gang.

Så vidt vi (utredere) er kjent med, er dette de tiltak som er etablert i Tamokdalen de siste årene. Øvrig virksomhet i dalen, som i hovedsak følger at det som hører under landbruksbegrepet har etter hva vi kan skjønne, vært i avtagende etter Tamokdalen. Når det gjelder andre tiltak og virksomhet innen det område som Könkämä disponerer til sin reindrift har vi for liten kjennskap til å vurdere de kumulative effektene av dette. Det gjelder også om vi ser kun på Tamok/Rostu konvensjonsområde. Vi er riktignok kjent med at det foreligger planer om noen småkraftutbygginger i Storfjord kommune, men velger i mangel av detaljert kunnskap om samebyens områdebruk og inngrepssituasjon å vurdere de kumulative effektene av tiltaket kun i forhold til Camp Tamok og Geitsetra.

I og med at det er satt føringer i tidsrom for virksomhet tilknyttet Camp Tamok vil det i hovedsak være Geitsetra som vil samvirke med Tamok fjellgrend i mulig negativ effekt for reindriften i samebyen. Den representerer noe som normalt fører til at reinen unnviker eller reduserer beitebruk i nærhet av unnvikelseskilden. Oppstalling av polarhunder vil i nesten alle tilfeller føre til at det oppstår hundeglam fra oppstallingsområdet. Støy fra slike områder er spesielt merkbart under foring og når det skjer annen aktivitet i hundegårdene. Hundeglam eller uling fra hundedyr er noe reinen reagerer på ved å trekke unna støykilden. Størrelsen på de områder reinen kan unnvike ved støy fra hunder vil variere med terrengets beskaffenhet, vær og vind og tid på året og hvilket segment av flokken som utsettes for dette. Simler med kalv er de som er mest var for forstyrrelser. De er mest vare i tiden etter kalving og frem til at kalven blir sterk nok til å følge flokken.

Om samebyen har rein i området Tamok i tiden etter at Camp Tamok har lov til å drive turistvirksomhet dvs. etter 31. oktober, vil denne virksomheten også være med på å forsterke de kumulative effektene av disse virksomhetene.

Geitsetra og Tamok fjellgrend vil føre til at reinen unnviker nærområdene til disse arealene. Samlet sett blir influensområdet større enn hva det vil være med kun et område. Da samebyen har begrenset med sommerbeite, og sommerbeitet er noe oppstykket, er det grunn til å anta at disse virksomhetene vil ha negativ betydning for reinen bruk av området.

I og med at Postdalen er viktig som oppsamlingsområde i forbindelse med kalvemerking er antagelig effektene av Geitsetra mer negativ enn hva Tamok fjellgrend vil representere hvis man ser kun på driftsforstyrrelser som fører til merarbeid og utfordringer med å gjennomføre nødvendig arbeid med flokken. Dette under forutsetning av at reguleringsplanen ivaretar mulighetene til å flytte relativt uhindret gjennom Tamok fjellgrend før kalving.

5.4 Oppsummering av tiltakets omfang og virkninger

Tabell 1. Tiltakets konsekvenser for reindrifta

Direkte og indirekte konsekvenser for reindrift			
	<i>Verdi</i>	<i>Omfang</i>	<i>Konsekvens</i>
Utbyggingsområde	Middels -stor	Middel s -liten	MIDDELS STOR (NEGATIVE)
Flyttlei	Meget stor	Meget stor	MEGET STOR (NEGATIVE)*
Kumulative effekter for reindrift			
	<i>Verdi</i>	<i>Omfang</i>	<i>Konsekvens</i>
Andre inngrep	Stor	Lite	MIDDELS STOR (NEGATIVE)
Sum effekter for reindrift			
Totalt			MIDDELS – MEGET STOR* (NEGATIVE)

* dersom avbøtende tiltak ikke gjennomføres

Dersom flytting gjennom utbyggingsområdet kan realiseres, vurderer vi de negative konsekvensene som middels negative. Dersom de ikke gjør det, vil konsekvensene være meget store negative og krever alternativ flytting som avbøtende tiltak.

6. FORSLAG TIL AVBØTENDE TILTAK

6.1 Justering av reguleringsplanen

Tiltakshaver har lagt opp til både begrensning av bygging og permanent plassering av hindringer i flyttleitrasséen. Det bør sikres en størst mulig bredde på passasjen i tiltaksområdet. Samebyen bør fortrinnsvis involveres i detaljutformingen av reguleringsplanen.

Det bør også etableres hensynssone(r) for reindrift i reguleringsplanen (§ 12-6), evt. reguleres til reindriftsformål (§ 12-5, pkt. 5) selv om dette kanskje kan synes mindre aktuelt. I motsetning til i kommuneplanens arealdel kan det gis detaljerte bestemmelser til hensynssonene i reguleringsplanen (§ 12-7). For reindrifta kan bestemmelsene ha hjemmel i plan- og bygningsloven, fremgå av vedtak eller etter bestemmelser etter reindriftsloven. Når det etableres en hensynssone for å sikre en bestemt flyttlei, kan det f.eks. gis utfyllende bestemmelser i forhold til å begrense aktiviteten i og ved flyttleia når denne benyttes. Vi forstår at tilsvarende etter hvert er gjennomført for Camp Tamok.

6.2 Supplerende/alternativ infrastruktur

Det bør være avtale om ansvar for oppsetting av midlertidig hjelpegjerde til hjelp for gjennomflytting om reieneierne finner det nødvendig. Dette settes opp i forkant av flytting og tas ned etter at flytting er gjennomført. Dette kan knyttes til planbestemmelser eller avtale.

6.3 Avtaler og informasjon

Det anbefales at Tamok Fjellbygd og Könkämä sameby inngår en samarbeidsavtale. En slik avtale kan omfatte bl.a. at:

- Tiltak for å kanalisere hytteeieres evt. sommerbruk av fjellet til områder som begrenser forstyrrelse av beitende rein
- Informasjonsopplegg til gjester-hytteiere om reindrift og oppreden i reindriftsområder, gjerne også med kommunenes medvirkning
- Avtale om at opplegget for drift og samarbeid evalueres etter at første byggetrinn er gjennomført, eller senest etter 5 år fra byggestart.

7. KONKLUSJON

Dersom flytting gjennom utbyggingsområdet kan realiseres, vurderer vi de negative konsekvensene som middels negative. Dersom de ikke gjør det, vil konsekvensene være meget store negative. I verste fall kan flyttlei bli stengt, og da kommer tiltaket i konflikt med reindriftslovens § 22 om flyttlei. Dersom flytting gjennom Tamok Fjellbygd ikke kan gjennomføres som forutsatt, må LMD samtykke i omlegging av flyttlei og det må etableres faste gjerdeanlegg og et opplegg for reintransport med lastebil.

Vi tilrår at avbøtende tiltak, som foreslått i vårt avsnitt 6, gjennomføres for å sikre gjennomflytting og for øvrig begrense forstyrrelser mest mulig.

8. Referanser

- Beach, Hugh & Florian Stammler (2006): Human-animal relations in pastoralism. *Nomadic peoples*. Volume 10 (2): 6-29.
- Blind, Jon (ca 1880): Håndtegnet skisse fra Statsarkivets kartsamling over flyttleier gjennom området tegnet inn på kartblad «Tromsø amt» utgitt av Den geografiske oppmåling i 1876. Kartet inngår i en samling av skisser trolig innhentet i forbindelse med undersøkelser i forkant av felleslappeloven av 1883.
- Blindfamilien (2016): Kilder til flyttleier gjennom Tamokdalen – alt materialet er tidligere oversendt Balsfjord kommune og Områdestyret i forbindelse med detaljregulering av FT4.[Notat 1 side] Mottatt av utreder i e-mail fra Anne Nesbakken av 11.05.2016.
- Danell, Öje (2004): Renskötselns robusthet- behov av ett nytt synsätt för att tydliggöra rennäringens förutsättningar och hållbarhet i dess socio-ekologiska sammanhang. Foredrag. NORs 13. nordiske forskningskonferanse om rein og reindrift. Røros, Norway, 23-25 August 2004. Sammendrag/Abstract. *Rangifer Report No. 9 2004, 24-25*. ISSN 0808-2359.
- Hågvar, G. 2008: Svenske samers rett til reindrift i Troms. *Lov og rett*, 27-32.
- Klein, David. R. (1968): The introduction, increase and crash of reindeer on St. Matthew Island. *Journal of Wildlife Management*, 32:350-367.
- Norberg, Lars [Udtja Lasse] (2007) Begrav mitt hjärta vid Udtjaure. Stockholm, Emma.
- Rettens Gang (2013) Hålogaland lagmannsrett- LH2013-100881-RG-2013-1420
- Reinbeitekommisjonen 1913 kartblad gjengitt i Hauglid (1991) Balsfjordens og Malangens historie, bind II.
- Reinbeitekonvensjonen 1919: Utsnitt av kart over en del av Troms fylke med angränsande trakter i Nordland fylke samt i Karesuando og Jukkasjärvi socknar i Sverige, upptagande de renbetesområdet, som omförmälas i «Första avdelingen I» i konventionen den 5. februar 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnes rätt til renbetning. Utarbeidet av major Finn Qvale 1922. Originalt kart i privat eie, familien Blind.

- Reinbeitekommissjonen (2001a): Norsk-Svensk Reinbeitekommissjon av 1997. Evttohus. Innstilling mai 2001. Samisk/Norsk versjon. Helsingfors. ISBN 82-995957-0-3.
- Reinbeitekommissjonen (2001b): Norsk-Svensk Reinbeitekommissjon av 1997. Kártagirji.Kartbok. mai 2001. Samisk/Norsk versjon. Helsingfors. ISBN 82-995957-0-3.
- Riseth, Jan Åge (2002): Beitetilstand - resultat av økologi eller menneskelig handling? Invitert foredrag. 12. Nordiske konferanse om rein – og reindrifsforskning 11.-13. Mars, 2002, Kiruna, Sverige. Abstrakt og sammendrag. *Rangifer Report 6, 2002*: 18-24.
- Ruong, I., 1982[1969]. *Samerna i historien och nutiden*. Aldus Akademi. Stockholm: Bonnier Fakta.
- Skogvang, Susann Funderud (2009) Samerett. Oslo, Universitetsforlaget.
- Storeheier, P.V, B.E.H van Oort, M.A. Sundset and S.D. Mathiesen (2003): Food intake of reindeer in winter. *Journal of Agricultural Science*. 141 (1):93-101
- Staaland, Hans & Knut Hove (2000): Seasonal Changes in Sodium Metabolism in Reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*) in an Inland Area of Norway. *Arctic, Antarctic and Alpine research*. 32(3):286-294.
- Svensk förfatningssamling (1919 nr 895) Konvensjonen mellom Sverige og Norge angående flyttlapparnes rätt til renbetning. Kristiania den 5.februar 1991. Flyttleiens beskrivelse gjengitt side 2983-2984. Trycket 24 april 1920. Original utgave i privat eie, familien Blind.
- UNEP (2001): C. Nellemann, L. Kullerud, I. Vistnes, B.C. Forbes, E. Husby, G.P. Kofinas, B.P. Kaltenborn, J. Rouaud, M. Magomedova, R. Bobiwash, C. Lambrechts, P.J. Schei, S. Tveitdal, O. Grøn, T.S. Larsen, 2001. GLOBIO. *Global Methodology for Mapping Human Impacts on the Biosphere. The Arctic 2050 Scenario and Global Application*.
- Vegdirektoratet (2014) Statens vegvesen. Håndbok V712.
- Villmo, Loyd (1982): Middeltall for bruttoavkastning. Notat. Tromsø.
- Vistnes, Ingunn, Christian Nellemann & Kirsti Strøm Bull (2004): Inngrep i reinbeiteland. Biologi, jus og strategier i utbyggingsaker. *NINA Temahefte 26*.
- Walkepää, Lars J. (2009) Könkämävuoma-samernas renflytningar till Norge: om sommarbosättningar i Troms fylke på 1900-talet. Tromsø museum - Universitetsmuseet, Universitetet i Tromsø.
- World Bank (1997): Roads and the Environment. World Bank technical paper nr. 376.